

ARKADIUSZ TABAKA

ZNALEZISKO OZDOBNEGO ZAKOŃCZENIA RĘKOJEŚCI WCZESNOŚREDNIOWIECZNEJ NAHAJKI Z OSTROWA LEDNICKIEGO¹

Abstrakt: Wśród kilkudziesięciu odkrytych w 2009 r. na Ostrowie Lednickim przedmiotów (w tym: 15 monet – głównie z końca XI w.) szczególną uwagę zwraca mosiężne ozdobne zakończenie rękojeści nahajki, czyli skórzanego, plecionego bicza. Jest to znalezisko unikatowe na terenie Polski (związane z kulturą plemion koczowniczych). Nie można jednoznacznie określić zarówno kiedy nahajka (okucie) dotarła na Ostrów Lednicki, jak i przez kogo mogła zostać zagubiona. Najprawdopodobniej jednak nastąpiło to na przełomie XI i XII w.

Słowa kluczowe: Ostrów Lednicki, zakończenie rękojeści nahajki, plemiona koczownicze.

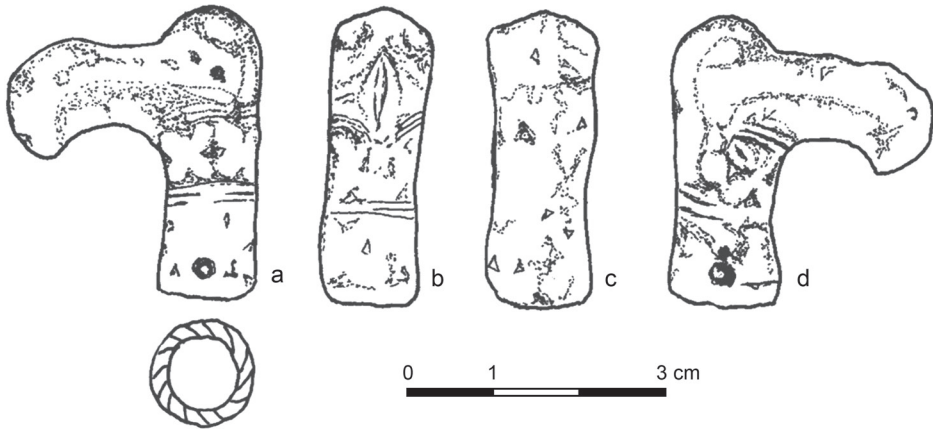
Abstract: Of particular interest among the several dozen objects discovered in 2009 in Ostrów Lednicki (including 15 coins mainly from the end of the 11th c.) was an ornamental brass fitting of the handle of a *nahajka*, which is the Polish name for a plaited leather whip. The find, which is linked to the culture of nomadic peoples, is unique in Poland. It is impossible to say when the whip (fitting) reached Ostrów Lednicki or who had lost it there, but it is most likely that the event occurred sometime at the end of the 11th and the beginning of the 12th c.

Keywords: Ostrów Lednicki, *nahajka* (whip) handle finial, nomadic tribes.

W 2009 r. na Ostrowie Lednickim prowadzono badania powierzchniowe z użyciem wykrywacza metali. Celem tych prac było oczyszczenie terenu wyspy (w ramach warstwy humusu) z wszelkiego rodzaju metali. Poprzedzało ono realizację międzynarodowego programu naukowego pt. *Stratygrafia wybranych grodów najstarszego państwa Przemyślidów i Piastów w świetle porównawczych badań nieinwazyjnych*². Zarejestrowano wówczas m.in. 84 wyroby (w tym: 15 monet – głównie z końca XI w., pierścionki wczesno- i późnośredniowieczne, zawieszki dzwoneczkowate, okucie

¹ Autor niniejszego artykułu składa serdeczne podziękowania za okazaną życzliwość i konsultacje Panom: dr. hab. Michałowi Kara, prof. IAE PAN (Ośrodek Studiów Pradziejowych i Średniowiecznych Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk [dalej: IAE PAN]), dr. Marcinowi Wołoszynowi (Uniwersytet Rzeszowski, Ośrodek Archeologii Gór i Wyżyn IAE PAN, Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas w Lipsku), dr. Januszowi Góreckiemu (Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy [dalej: MPP na Lednicy]) oraz mgr. P.N. Kotowiczowi (Muzeum Historyczne w Sanoku).

² Badania nieinwazyjne prowadzone są od 2009 r. na podstawie porozumienia MPP na Lednicy, Czeskiej Akademii Nauk (Archeologický Ústav ČR w Pradze) oraz IAE PAN. Pomiary geofizyczne oraz ich interpretacje przeprowadza dr Roman Křivánek.

Ryc. 1. Ostrów Lednicki, stan. 2

Zakończenie nahajki – widok z różnych stron: a – widok od strony lewej; b – widok z przodu; c – widok z tyłu; d – widok od strony prawej.

Rys. A. Ewertowska

Fig. 1. Ostrów Lednicki, site 2

Whip handle finial – view from different sides: a – view from the left; b – front view; c – back view; d – view from the right.

Drawing A. Ewertowska

pochwy miecza) i 84 okazy o nieregularnej formie (głównie wytopki ołowiane i niewielkie blaszki). Pozyskane w trakcie badań przedmioty potwierdziły znaczenie lednickiej wyspy, która w X i 1 poł. XI w. stanowiła jedno z centrów rezydencjonalnych państwa pierwszych Piastów, a do wieku XIV była nadal intensywnie użytkowana (osada na podgrodzium, cmentarz w obrębie wałów grodowych – J. Górecki 2001).

Wśród odkrytych przedmiotów szczególną uwagę zwrócić należy na zakończenie rękojeści nahajki (ryc. 1 i 2), czyli skórzanego, plecionego bicia (por. W. Kopański 1991). Okucie, wykonane z mosiądzu (por. tabela 1³), ma kształt głowy orła z długim, szerokim, zakrzywionym dziobem i szyją w postaci tulejkowato uformowanej nasadki. Na nasadce/szyi zaobserwować można dookolne, podwójne pasmo stylizowanych rozet, ograniczone trzema parami dookólnych rowków (ryc. 3).

Całkowita wysokość opisywanego przedmiotu wynosi 33,77 mm, a szerokość (wraz z dziobem) 30,05 mm; z kolei wysokość dzioba w jego części środkowej jest równa 9,73 mm, natomiast jego szerokość w tym miejscu – 8,13 mm. Średnica zewnętrzna tulejki wynosi 13,2 mm, a wewnętrzna mieści się w przedziale od 8,90 do 9,20 mm, co jest spowodowane nieregularną grubością ścianki (1,7–1,8 mm). Zakończenie nahajki było zapewne nasadzone na drewnianą rękojeść (na głębokość 25,05 mm). W dolnej części tulejki wykonano dwa niewielkie otwory o średnicy 2,15 mm (z prawej strony głowy, ryc. 1d) i 2,45 mm (z jej lewej strony, ryc. 1a) na poprzeczne nity, których zadaniem było odpowiednie umocowa-

³ Badania materiałoznawcze wykonano w Laboratorium Bio- i Archeometrii IAE PAN w Warszawie w ramach programu *Wczesnośredniowieczne wyroby ze stopów miedzi w świetle analiz materiałoznawczych*. Pracami kierował dr Zdzisław Hensel, analizy wykonała Pani Elżbieta Pawlicka.

nie okucia. Na lewym profilu, w górnej części przedmiotu, bardzo dobrze widoczne jest niewielkie wgłębienie o średnicy około 1,9 mm (ryc. 1a). Najprawdopodobniej planowano tam wykonanie kolejnego otworu, z którego później zrezygnowano.

Na podstawie znanych analogii z terenu wschodniej Europy znalezisko z Ostrowa Lednickiego zaliczyć należy do nahajek typu IV według A.N. Kirpicznikowa (1973). Przedmioty te należą do unikatowych znalezisk na terenie Polski (por. np.: W. Świętosławski 1996a, s. 60). Do tej pory zarejestrowano jedynie nieliczne okazy (typu I, III i IV według A.N. Kirpicznikowa 1973) na wschodnich rubieżach naszego kraju – odkryte w Gródku nad Bugiem (por. E. i A. Kokowscy 2003, s. 355, 360–361; A. Kokowski 2003, s. 12–16; A. Andrzejewski, J. Sikora 2009; W. Świętosławski 2006, s. 105–107) oraz pochodzące ze Śląska – dwa fragmenty nahajek z Ostrówka w Opolu (K. Wachowski 1984; W. Świętosławski 1996b) i kolejny z Wrocławia (M. Wołoszyn 2003, s. 391), a także z Mazowsza – zarejestrowany w Raciążu (M. Kowalczyk 1986).

Zestawienie znalezisk nahajek w Polsce, ich chronologię i próbę nowej klasyfikacji przedstawili w swojej pracy E. i A. Kokowscy (2003). Opisali również przypuszczalne, poparte źródłami historycznymi okoliczności napływu nahajek, skorelowane z nawarstwieniami, w których zostały one odkryte. Na tej podstawie przynajmniej część znalezisk łączona jest z horyzontem najazdów mongolskich w XIII w. (Opole-Ostrówek – por. W. Świętosławski 1997, s. 91–93), a niektóre z dużym prawdopodobieństwem świadczyć mogą o bezpośrednich kontaktach z Bułgarami nadwożańskimi lub też Tatarami, którzy w 1240 r. zdobyli gród we Włodzimierzu Wołyńskim i dalej podążali ku Czerwieniowi (Gródek nad Bugiem, por. E. i A. Kokowscy 2003,

0 2 cm

Ryc. 2. Ostrów Lednicki, stan. 2.
Zakończenie nahajki.

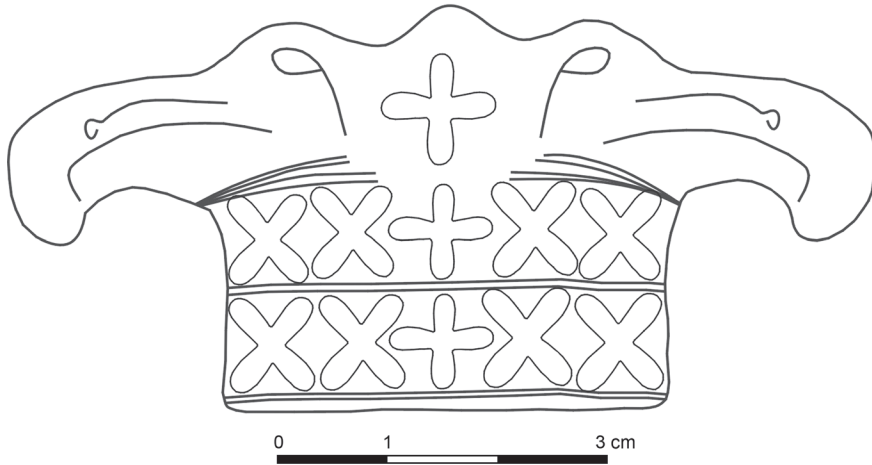
Fot. M. Józwickowska

Fig. 2. Ostrów Lednicki, site 2.
Whip handle fitting.

Photo M. Józwickowska

Tabela 1. Ostrów Lednicki stan. 2. Zakończenie nahajki w kształcie głowy orła – ilościowy skład metalu
Table 1. Ostrów Lednicki site 2. Whip handle fitting in the shape of an eagle's head – quantitative composition of the metal

Nr próbki CL	Składniki chemiczne																
	Cu	Al	Si	Ti	Cr	Mn	Fe	Ni	Zn	As	Ag	Sn	Sb	Pb	P	S	Au
17170	85,87	0,14	0,27	0,01	0,03	0,05	0,23	0	8,41	0,35	0	0,58	0,28	3,79	0	0	0

Ryc. 3. Ostrow Lednicki, stan. 2. Rekonstrukcja rozwiniętego ornamentu zakończenia nahajki.

Rys. A. Ewertowska

Fig. 3. Ostrow Lednicki, site 2. Reconstruction of the elaborate pattern on the whip handle finial.

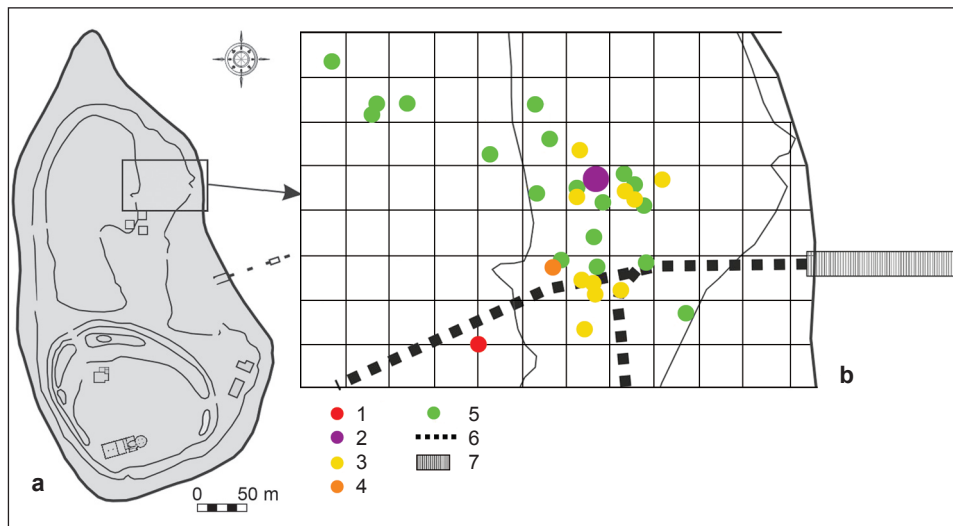
Drawing A. Ewertowska

s. 360–361; A. Poppe 1977, s. 588). Nieco inny pogląd na temat chronologii tych znalezisk przedstawił M. Wołoszyn (2003, s. 394–395; tenże 2010, s. 317), który uznał, iż jedno ze znalezisk opolskich można, z dużą dozą prawdopodobieństwa, datować na wiek XI, a główki rękojeści z Gródka na X–XI w.

Jak wyżej wspomniano, nahajki łączone były z plemionami koczowniczymi. Używano ich zarówno do powodowania koniem, jak i przy ich pomocy (przez podniesienie nahajki i „strzelenie w powietrze”) nadawano wyjątkowego znaczenia podejmowanym decyzjom czy wydawanym rozkazom (por. E. i A. Kokowscy 2003, s. 356; M. Wołoszyn 2003, s. 392; J. Żygulski jun. 1982, s. 129). Był to więc atrybut posiadanej władzy, który dodatkowo w sposób symboliczny „wzmacniało” zakończenie w kształcie głowy orła⁴ (por. np. M. Oesterreicher-Mollowo 1992, s. 112–113; L. Impelluso 2006, s. 293; W. Kopaliński 1990, s. 284). O wyjątkowym znaczeniu orła pisał również M. Rouche w swojej ostatniej pracy, omawiając ekspansję barbarzyńskich nomadów w IV–V w.: „Orzeł był więc wzorcem dla ludów koczowniczych: Hunów, Alanów i podległych im plemion, tworzących społeczeństwo drapieżców” (M. Rouche 2011, s. 180).

Odkrycia zakończenia nahajki dokonano na Ostrowie Lednickim w obrębie I warstwy mechanicznej (humus), którą wielokrotnie przekształcano w trakcie prowadzonej na wyspie orki. Próbuąc ustalić chronologię tego przedmiotu, nie możemy więc posłużyć się metodą stratyfikacyjną. Na ryc. 4 przedstawiono najbliższy kontekst znaleziska. W pobliżu (w obrębie tej samej warstwy) zarejestrowano

⁴ Bogata symbolika orła znana jest zarówno z mitologii, jak i historii oraz wiąże się z religią chrześcijańską (orzeł jest np. symbolem św. Jana Ewangelisty). Wizerunek orła oznaczać może zarówno władzę i zwycięstwo, jak i wyniosłość, dobry wzrok, szczodropliwość, dobry umysł i intelekt. Orzeł był również symbolem męskości i nieustraszoneści oraz ojcowskiej surowości i opieki nad dziećmi.

Ryc. 4. Ostrow Lednicki, stan. 2

Kontekst znaleziska: a – jezioro Lednica z Ostrowem Lednickim; b – obszar badany wykrywaczem metalu; 1 – reper; 2 – zakończenie nahajki; 3 – denary krzyżowe (schyłek XI w.); 4 – moneta srebrna? (wczesne średniowiecze?); 5 – odważniki; 6 – przebieg drogi; 7 – most gnieźnieński.

Opracował A. Tabaka

Fig. 4. Ostrow Lednicki, site 2

Context of the find: a – Lednica lake with the Ostrow Lednicki; b – area tested with a metal detector; 1 – benchmark; 2 – whip handle finial; 3 – cross denarii (end of 11th c.); 4 – silver coin? (Early Medieval period?); 5 – weights; 6 – transfer route; 7 – Gniezno bridge.

Prepared by A. Tabaka

m.in. 10 denarów krzyżowych datowanych na schyłek XI w. (por. A. Tabaka 2009) oraz 18 różnego typu odważników, które z dużą dozą prawdopodobieństwa wiążąc można z funkcjonującym na wyspie, od przełomu X/XI w. po XIII w., miejscem wymiany i handlu (A. Tabaka 2005, s. 140–141; tenże 2009).

Ustalając chronologię znaleziska, należy również zwrócić uwagę na inne zabytki o wschodniej proveniencji. Do takich przedmiotów zaliczyć należy fragmenty kiścienia z widocznym znakiem Rurykowiczów oraz dwóch łuków refleksyjnych (por.: A. Wrzosek 1961, s. 242; P. N. Kotowicz 2006, s. 54; P. Dmochowski, J. Wrześciński 2004, s. 315; J. Wrześciński 2005). Autorzy opracowań obecność militariów pochodzenia wschodniego na Ostrowie Lednickim wiązali z okresem panowania Mieszka I i Bolesława Chrobrego (2 poł. X–1 ćwierć XI w.). Nie mieli jednak dostępu do monografii znaków Rurykowiczów pióra S.W. Bieleckiego (2000, s. 106–108), który w wyniku przeprowadzonej analizy stwierdził, iż znak na kiścieniu z Ostrowa Lednickiego wiązać można z osobą nieznaną z imienia żony Wsiesława Briaczysławicza⁵. Na podstawie analogicznych znaków występujących na pieczęciach można

⁵ Wsiesław Briaczysławicz – książę połocki w latach 1044–1067, 1068–1069 i 1071–1101 oraz Wielki Książę Kijowski w latach 1068–1069; był jedynym przedstawicielem Rurykowiczów połockich, który panował w Wielkim Księstwie Kijowskim.

go z dużą dozą prawdopodobieństwa datować na przełom XI i XII w., a wcześniejszą chronologię uznać należy za wątpliwą (por. S.V. Beleckij 2000, s. 108).

Rekapitulując, stwierdzić można, że odnaleziona na Ostrowie Lednickim nahajka jest jedynym tego typu znaleziskiem odkrytym w Wielkopolsce i wyznacza jednocześnie zachodnią granicę występowania tych zabytków na obszarze ziem Polski.

Niestety, nie można jednoznacznie stwierdzić, kiedy nahajka (okucie) dotarła na Ostrów Lednicki i przez kogo mogła zostać zagubiona (?). W świetle podanych analogii dotyczących odkryć nahajek na ziemiach polskich oraz najbliższego kontekstu (monety i kiścień ze znakiem Rurykowiczów) znalezisko z Ostrowa Lednickiego łączyć można najprawdopodobniej z przełomem XI i XII w. i wizytą przedstawicielstwa ruskiego na lednickim grodzie. Nie można również wykluczyć, iż jest to zguba wojownika polskiego, który wcześniej zdobył ten symbol władzy w trakcie walki na wschodnich rubieżach kraju. Wyrazem tego są poświadczane liczne kontakty zarówno militarne, jak i gospodarcze Polski z Rusią Kijowską i innymi narodami wschodnimi (por. np.: M. Wołoszyn 2004; 2006; A. Buko, I. Sobkowiak-Tabaka 2012). Bezpośrednim zaś na to dowodem na Ostrowie Lednickim oraz w jego otoczeniu (cmentarzysko w Dziekanowicach, stan. 22) są liczne znaleziska przedmiotów o wschodniej proveniencji, wśród których, oprócz wspomnianego wcześniej uzbrojenia, wymienić można m.in.: gliniane pisanki i grzechotki, zawieszki dzwoneczkowate, przęśliki z łupku wołyńskiego, czekany czy miniaturowe toporki (J. Górecki 2001; A. Wrzesińska, J. Wrzesiński 1996).

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Andrzejewski A., Sikora J.
2009 *Drohiczyn średniowieczny i nowożytny w świetle badań z roku 2006*, „Podlaskie Zeszyty Archeologiczne”, t. 5, s. 153–195.
- Beleckij S.V.
2000 *Znaki Rúrikovičej, čast' pervaja: X–XI v.v.*, [w:] *Issledovaniâ i muzeifikaciâ drevnostej severo-zapada*, t. 2, Sankt-Peterburg.
- Buko A., Sobkowiak-Tabaka I.
2012 *Bodzia: a new Viking Age cemetery with chaber graves*, „Antiquity”, t. 85 (330), <http://antiquity.ac.uk/projgau/buko/330>.
- Dmochowski P., Wrzesiński J.
2004 *W poszukiwaniu łuku refleksyjnego – możliwość interpretacji na przykładzie znaleziska z Ostrowa Lednickiego*, [w:] *Wędrówki rzeczy i idei w średniowieczu*, S. Moździoch red., Spotkania Bytomskie, t. 5, Wrocław, s. 313–333.
- Górecki J.
2001 *Gród na Ostrowie Lednickim na tle wybranych ośrodków grodowych pierwszej monarchii piastowskiej*, Poznań–Lednica.
- Impelluso L.
2006 *Natura i jej symbole. Rośliny i zwierzęta*, Warszawa.
- Kirpičnikov A.N.
1973 *Snarâženie vsadnika i verhovogo konâ na Rusi IX–XIII vv.*, „Arheologičeskij istočnikov”, z. E1-36, Leningrad.

- Kokowscy E. i A.
2003 *Nahajki z rękojeścią w kształcie ptasich głów z Gródka nad Bugiem*, [w:] *Słowianie i ich sąsiedzi we wczesnym średniowieczu*, M. Dulinicz red., Lublin–Warszawa, s. 355–364.
- Kokowski A.
2003 *Utracone – odzyskane – zaskakujące*, „Z otchłani wieków”, R. 58, nr 1–4, s. 12–18.
- Kopaliński W.
1990 *Słownik symboli*, Warszawa.
1991 *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa.
- Kotowicz P.N.
2006 *Uwagi o znaleziskach kiścieni wczesnośredniowiecznych na obszarze Polski*, Acta Militaria Mediaevalia, 2, Kraków–Sanok, s. 51–66.
- Kowalczyk M.
1986 *Raciąż – średniowieczny gród i kasztelania*, „Archaeologia Baltica”, 6, Łódź.
- Oesterreicher-Mollwo M.
1992 *Leksykon symboli*, Warszawa.
- Poppe A.
1977 *Wołyń*, [w:] *Słownik starożytności słowiańskich*, G. Labuda, Z. Stieber red., t. 6, cz. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 587–589.
- Rouche M.
2011 *Attylla i Hunowie. Ekspansja barbarzyńskich nomadów. IV–V wiek*, Warszawa.
- Świętosławski W.
1996a *Uzbrojenie koczowników Wielkiego Stepu w czasach ekspansji Mongołów (XII–XIV w.)*, Łódź.
1996b *Elementy wschodnie wśród militariów z XIII w. znalezionych na terenie Polski*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, t. 38, s. 3–17.
1997 *Archeologiczne ślady najazdów tatarskich na Europę środkową w XIII w.*, Łódź.
2006 *Ślady koczowników Wielkiego Stepu z X, XI i XII w. w dorzeczu Wisły i Odry*, Łódź.
- Tabaka A.
2005 *Domniemane miejsce targowe na Ostrowie Lednickim*, „Studia Lednickie”, t. 8, s. 131–144.
2009 *Znaleziska monet na Ostrowie Lednickim*, [w:] *Pieniądz i banki w Wielkopolsce*, W. Garbaczewski, R. Macyra red., Poznań, s. 57–70.
- Wachowski K.
1984 *Militaria z grodu na Ostrówku w Opolu*, [w:] *Studia nad kulturą wczesnego Opolu. Militaria – wyroby bursztynowe*, B. Gediga red., Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, s. 11–112.
- Wołoszyn M.
2003 *Archeologiczne zabytki pochodzenia bizantyńskiego i ruskiego z okresu od połowy X do połowy XIII w. z obszaru Polski południowej*, t. I–VII, Kraków, maszynopis pracy doktorskiej przechowywanej w archiwum Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.
2004 *Zabytki pochodzenia wschodniego we wczesnośredniowiecznej Polsce – wędrówka ludzi, rzeczy, czy idei?*, [w:] *Wędrówki rzeczy i idei w średniowieczu*, S. Moździoch red., Spotkania Bytomskie, t. 5, Wrocław, s. 241–259.
2006 *Ze studiów nad obecnością ruską i skandynawską na ziemiach polskich w X–XII wieku*, [w:] *Świat Słowian wczesnego średniowiecza*, M. Dworaczek, A.B. Kowalska, S. Moździoch, M. Rębkowski red., Szczecin–Wrocław, s. 595–613.
2010 *Obecność ruska i skandynawska w Polsce od X do XII w. – wybrane problemy*, [w:] *Wędrówka i etnogeneza w starożytności i średniowieczu*, M. Salamon, J. Strzelczyk red., Kraków, s. 300–334.

Wrzeńska A., Wrzeński J.

1996 *Grób z miniaturowym toporkiem z Dziekanowic, gm. Łubowo, woj. poznańskie, stan. 22, „Wielkopolskie Sprawozdania Archeologiczne”, t. 4, s. 197–204.*

Wrzeński J.

2005 *O broni wczesnego średniowiecza rzadziej postrzeganej, [w:] Z dziejów Kujaw i Pałuk, J. Kozłowski, M. Woźniak red., Inowrocław, s. 47–61.*

Wrzosek A.

1961 *Zabytki wczesnośredniowieczne z Ostrowa Lednickiego, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 12, s. 242–280.*

Żygulski Z. jun.

1982 *Broń w dawnej Polsce na tle uzbrojenia Europy i Bliskiego Wschodu, Warszawa.*

ARKADIUSZ TABAKA

AN EARLY MEDIEVAL ORNAMENTAL WHIP HANDLE FITTING FROM OSTRÓW LEDNICKI

S u m m a r y

A metal detector survey of Ostrów Lednicki was carried out in 2009 in preparation for an international scientific program entitled *Stratigraphy of selected fortified towns of the oldest state of the Premyslides and Piast dynasties in the light of a comparative noninvasive research*. Recorded finds included 84 registered finds (among others, 15 coins, mainly from the end of the 11th c., and early medieval and medieval finger rings, bell-shaped pendants, sword scabbard fittings). Meriting attention is the ornamental fitting of a handle of a plaited leather whip (Polish *nahajka*) (Figs 1–4). The brass (Table 1) finial of the handle in the shape of an eagle's head with wide crooked beak and neck in the form of a cylindrical ferrule. A circumferential band of stylized rosettes between triple grooves can be observed on the ferrule/neck (Fig. 3). The height of the object was 33.77 mm, width (with beak) 30.05 mm; the height of the beak in the middle part was about 9.73 mm, at a width of 8.13 mm. The outer diameter of the ferrule is 13.2 mm, whereas the inner diameter is from 8.90 to 9.20 mm, which is due to the irregular thickness of the wall (about 1.7–1.8 mm). The fitting must have been mounted on a wooden handle (about 25.05 mm deep). Two small holes were made in the bottom part of the ferrule, about 2.15 mm (to the right side of the bird's head; Fig. 1d) and 2.45 mm (to the left side of the head; Fig. 1a) in diameter, intended for the transverse rivets that would have been used to mount this fitting. A small depression about 1.9 mm in diameter (Fig. 1a) in the upper part of the object on the left side may have been the beginning of another hole which was never completed. Only a few objects of the same kind are known from Polish territory. Whips of this kind were associated with nomadic tribes and were used to direct a horse as well as to impart particular importance on decisions and orders that were taken and given.

Summing up, the *nahajka* from Ostrów Lednicki is the only find of this kind from Wielkopolska (Great Poland) and it marks the western extent of the occurrence of such finds in Polish territories.

It is impossible to say when exactly the whip handle reached Ostrów Lednicki and who may have lost(?) it there. In the light of parallels from Polish territories and the immediate context of the find in question (coins and flail with the Rurikids mark), the whip handle may be attributed to the turn of the 12th c. and the visit of Ruthenian envoys in the fortified town on Ostrów Lednicki.

Translated by Iwona Zych

Adres Autora:

Mgr Arkadiusz Tabaka
Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
Wczesnopiastowska Rezydencja na Ostrowie Lednickim
Dziekanowice 32
62-261 Lednogóra
arektabaka@o2.pl